

STRANKA

**PROGRAM STRANKE ZA BOSNU
I HERCEGOVINU U PERIODU
2015. – 2020. GODINA**

POZICIJA STRANKE ZA BOSNU I HERCEGOVINU NA POLITIČKOJ SCENI NAŠE ZEMLJE

Stranka za Bosnu i Hercegovinu je, još od osnivanja 1996. godine, u najširoj domaćoj i međunarodnoj javnosti prepoznata kao demokratska, multietnička stranka koja se zalaže za izgradnju Bosne i Hercegovine kao suverene države ravnopravnih građana i naroda.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu je izgradila reputaciju političke opcije koja djeluje na konzistentan način kada je u pitanju odbrana i promocija njenih temeljnih principa – jačanje države i njenih institucija, međunarodno-pravni subjektivitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine, zaštita interesa svih njenih građana, vladavina prava, reintegracija društva, te jedinstven ekonomski prostor.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu, postavlja individualna prava ispred grupnih, pogotovo etničkih interesa, ali istovremeno štiti i promoviše temeljne državne interese.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu se profilirala kao najkompetentnija snaga u Bosni i Hercegovini na polju vanjske politike i zaštite interesa države i njenih građana na međunarodnom nivou. Nemjerljiv je doprinos kadrova Stranke za Bosnu i Hercegovinu za članstvo BiH u Vijeću sigurnosti UN-a, potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, usvajanje akcionog plana (MAP) o članstvu BiH u NATO savezu, te ispunjavanje uslova za ukidanje šengenskih viza.

Na ekonomskom polju, Stranka za BiH aktivno je promovisala i promoviše, podstiče i privlači strana ulaganja, kapitalne investicije, smanjenje javne potrošnje, te razvoj privatnog sektora, ali istovremeno insistira na zaštiti najugroženijih segmenata stanovništva.

Reformisana Stranka za Bosnu i Hercegovinu će posebno intenzivirati ulogu mladih obrazovanih kadrova u narednom periodu, koji će nastaviti djelovati po principima na kojim je stranka i osnovana.

Reformisana Stranka za BiH će stoga potencirati kadrove na najodgovornijim pozicijama koji su konkurentni ne samo na domaćoj, već i na

međunarodnoj sceni, jer samo takvi kadrovi mogu na najbolji način štiti interese Bosne i Hercegovine u regionalnim, evropskim i svjetskim forumima.

POLITIČKO DJELOVANJE STRANKE ZA BOSNU I HERCEGOVINU U PERIODU 2015. – 2020. GODINA

Svoje političko djelovanje u periodu 2015. – 2020. godina Stranka za Bosnu i Hercegovinu će usmjeriti na ostvarivanje ciljeva utvrđenih Programskom orijentacijom S BiH, a naročito na:

- očuvanje, učvršćenje i dalje jačanje suvereniteta, političke nezavisnosti i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine;
- afirmisanje Bosne i Hercegovine, kao države u kojoj će svima biti zajamčena sloboda, jednakost, pravednost, mir, sigurnost i svaka druga ljudska prava i slobode utvrđene Ustavom i međunarodnim aktima;
- ostvarivanje ideje da slobodna i demokratska Bosna i Hercegovina pripada njenim narodima i građanima, Bosancima i Hercegovcima, čija prošlost, sadašnjost i budućnost je vezana za sudbinu njihove domovine;
- razvijanje prosperitetne tržišne ekonomije, uz punu zaštitu vlasničkih prava i jedinstvenog ekonomskog prostora i zaštite državnih resursa;
- postizanje socijalne sigurnosti građana uspostavljanjem odgovarajućih prava na zdravstvenu zaštitu, školovanje, radno-pravnu, penzijsku i invalidsku zaštitu i materijalnog obezbjeđenja djece, starih ili iznemoglih osoba;
- razvijanje povjerenja među narodima i građanima, garantovanje nezastarivog prava na povratak prognanih, kažnjavanje zločina protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava i ekonomskom obnovom i rekonstrukcijom zemlje, te civilizacijskim tekovinama garancije i zaštite ljudskih prava;
- borbi za prava branilaca Bosne i Hercegovine i očuvanja karaktera odbrambenog rata;
- izgradnji ekonomskih, kulturnih i drugih veza sa našim građanima u dijaspori;

- izgrađivanje odnosa i saradnje Bosne i Hercegovine sa svim drugim demokratskim državama i međunarodnim organizacijama, uz uzajamno poštivanje suvereniteta i jednakosti, na principima Povelje Ujedinjenih naroda i međunarodnog pravnog poretka;

- snažna borba protiv korupcije i kriminala;
- istrajavanje na borbi protiv "sive ekonomije";
- 50 000 novih radnih mjesta;
- pojednostavljenje procedure za otvaranje i zatvaranje firmi;
- stvaranje uvjeta da mlada generacija preuzme odgovornost za sudbinu Bosne i Hercegovine, kako bi njen razvoj odredila prema mjeri svojih vizija budućnosti;
- ulazak Bosne i Hercegovine u Europsku uniju i euro-atlantske asocijacije;
- istrajavanje na Zakonu o državnoj imovini, na Zakonu o zabrani negiranja genocida, na Zakonu o restituciji i denacionalizaciji, kao i na Zakonu o zaštiti žrtava torture na nivou Parlamentarne skupštine BiH;
- više pravde i socijalne osjetljivosti;
- u potpunosti poštovati Zakon o ravnopravnosti spolova i osigurati realizaciju pravno utemeljenog nivoa učešća žena u tijelima odlučivanja, kao i strukturama izvršne, zakonodavne i predstavničke vlasti;
- jednako promovirati ženske i muške kandidate kao i omogućiti im jednak pristup resursima za kampanju, medijima i finansijskim resursima;
- podržati ravnopravnost i jednake mogućnosti za žene i muškarce, uključujući one koji pripadaju ranjivim grupama;
- osuditi seksističke komentare, govor mržnje ili bilo koji drugi oblik diskriminacije od strane članova i članica političkih partija čime ćemo pokazati predanost načelu nediskriminacije;
- neophodnost stvaranja političke stabilnosti i pravne sigurnosti, kako bi se stvorio ambijent za snažan investicijski ciklus u Bosni i Hercegovini.

Uzimajući u obzir Programsku orijentaciju, gore navedene ciljeve i aktuelno političko, socijalno i privredno stanje u Bosni i Hercegovini, Program Stranke za Bosnu i Hercegovinu u periodu od 2015. do 2020. godine baziran je na sljedećim prioritetima:

- Dinamičan ekonomski rast, razvoj i investicije;
 - Državna imovina u funkciji razvoja Bosne i Hercegovine;
 - Energetski sektor i izgradnja saobraćajne infrastrukture;
 - Obrazovanje– osnova društva;
 - Poljoprivreda, prehrambena industrija i razvoj sela.
-
- Reforma Ustava;
 - BiH – EU i NATO integracije;
 - Reforma socijalnog, zdravstvenog i penzionog sistema;
 - BH dijaspora i održivi povratak;
 - Zaštita vrijednosti odbrambenog rata;
 - Kultura u Bosni i Hercegovini – šarenica naroda i građana u BiH.

U nastavku Programa, posebno će biti obrađen svaki od navedenih prioriteta.

- DINAMIČAN EKONOMSKI RAST, RAZVOJ I INVESTICIJE
Povećati zaposlenost i životni standard, iskorijeniti siromaštvo

Obzirom da je nezaposlenost najveći ekonomski, socijalni i politički problem bosansko-hercegovačkog društva, Stranka za BiH smatra da povećanje zaposlenosti i eliminacija siromaštva mora biti primarno pitanje u narednom periodu. Taj cilj se može ostvariti kroz otvaranje novih, produktivnih radnih mjesta, do kojih ćemo doći korištenjem svih raspoloživih resursa i instrumenata ekonomske politike.

U osnovi nagomilanih socijalnih problema (niskog životnog standarda, nepovoljnog položaja penzionera i demobiliziranih boraca, niskog standarda zdravstvene zaštite, neadekvatnog razvoja i dinamike reformi obrazovanja i nauke, iseljavanja mladih obrazovanih ljudi...) stoji nerazvijena ekonomska baza BH. društva, odnosno mali broj produktivno zaposlenih osoba. Broj penzionera skoro je izjednačen s ukupnim brojem zaposlenih osoba, a broj nezaposlenih je 550 000, što čini više od 44% ukupne radne snage u BiH.

Rješenje problema je u bržem razvoju privrede i povećanju zaposlenosti.

Socijalni problemi BH društva mogu se ublažiti boljom socijalnom politikom, posebno pravednijom raspodjelom nacionalnog dohotka, snažnom borbom protiv korupcije, kriminala i nepotizma, produktivnim zapošljavanjem obrazovanih mladih ljudi i otvaranjem novih radnih mjesta.

Da bi BiH uhvatila priključak s razvijenim dijelom Evrope, potrebno je obezbijediti rast bruto domaćeg proizvoda od najmanje 6% uz kreiranje 30.000 novih radnih mjesta godišnje. Tako visoke stope rasta i zapošljavanja moguće je ostvariti samo uz odgovarajući investicijski ciklus, prvenstveno u industrijskom i energetsom sektoru, izgradnji saobraćajne infrastrukture i poljoprivredi, s akcentom na ulaganja u tehnološku obnovu i modernizaciju industrijskih potencijala.

Ekonomski program Stranke za BiH fokusiran je na pronalaženje rješenja koja u najkraćem roku mogu obezbijediti stabilan ekonomski rast, donijeti više radnih mjesta i povećati ukupni nacionalni dohodak. Pri tome je posebno važno održati

nisku vanjsku zaduženost države, sačuvati makroekonomsku stabilnost i osigurati puni suverenitet nad kapitalnim strateškim resursima kojima raspolaže BiH.

Stranka za BiH smatra neophodnom koordiniranu aktivnost na nekoliko pravaca u cilju bržeg i snažnijeg pokretanja privrede, zaposlenosti i rasta:

- pokretanjem snažnog investicionog ciklusa – privlačenjem stranog i aktiviranjem domaćeg kapitala;
- stavljanjem u funkciju razvoja raspoloživih resursa, prijesvega obnovljivih izvora energije kojima BiH raspolaže;
- intenziviranjem izgradnje saobraćajne infrastrukture -cestovnog, željezničkog i riječnog saobraćaja;
- stimuliranjem razvoja stanogradnje - oslobađanjem od porezaprve kupovine stana, regresiranjem kamata za stambenokredite mladih visokoobrazovanih kadrova;
- stimuliranjem rasta domaće proizvodnje, posebno izvoznoorijentirane, koja mora imati odgovarajuću finansijsku podrškubankarskog sektora;
- organiziranim nastupom BH privrede na inostranim tržištima- jačanjem ekonomske diplomatije;
- smanjenjem poreskog opterećenja i širenjem poreske osnove
- kako bi se podigla konkurentnost BH privrede na međunarodnomi domaćem tržištu;
- odlučnom borbom protiv korupcije i organiziranog kriminalabez čega nije moguća izgradnja poduzetničkog društva i slobodne ekonomske konkurencije;
- reformom javne uprave i smanjenjem opterećenja privrede;
- reformom obrazovanja u skladu sa potrebama privrede i društva.

Dva su strateška cilja: **Više rasta i više zaposlenosti!**

Više rasta

U cilju dinamiziranja ekonomskog rasta – koji je preduslov stabilizacije BiH i integracije u EU – Stranka za BiH će se angažovati na slijedećem:

- postizanja uravnoteženog ekonomskog, socijalnog i ekološkog razvoja;

- ekonomskom politikom formulirati opšte pretpostavke i okvire privrednog razvoja;
- na bazi novih tehnologija i znanja povećati konkurentnost i kompetitivnost privrede;
- kreirati poslovni ambijent koji pogoduje osnivanju i razvoju malih i srednjih preduzeća, posebno se fokusirajući na:
 - ❖ pojednostavljenje procedure za otvaranje i zatvaranje firmi;
 - ❖ razvoj instrumenata finansijske podrške;
 - ❖ razvoj mreže institucija za pružanje nefinansijskih servisa i usluga;
 - ❖ izgradnju sistema za transfer tehnologija i znanja;
 - ❖ razvoj podsticajnih mjera za investiranje i povratak BH dijaspore.
- implementirati strategiju razvoja poljoprivredne proizvodnje, stočarstva i turizma;
- modernizirati pravni okvir za poslovni sektor i ojačati mehanizme provođenja sudskih odluka;
- aktivirati prirodne resurse i unaprijediti razvoj infrastrukture na bazi samofinansiranja, koncesionih i kreditnih odnosa;
- ograničiti i racionalizirati javne rashode;
- konsolidirati javni dug (unutrašnji i vanjski);
- pooštriti finansijsku disciplinu, posebno kada je u pitanju poslovanje sa gubitkom.

Više zaposlenosti

U cilju dinamiziranja rasta zapošljavanja, Stranka za BiH će posebno biti angažovanina implementaciji Strategije zapošljavanja i programa kojimoraju obuhvatiti sve razvojne faktore.

- Cijenimo posebno važnim konačnu uspostavu jedinstvenog ekonomskog prostora i obezbjeđenje pune mobilnosti rada i kapitala u BiH. To je i pretpostavka za dinamiziranje ekonomskog rasta i integracije BH ekonomije u jedinstveno tržište EU.
- Obzirom da je najveći dio nezaposlenosti u BiH strukturnog karaktera, Stranka za BiH će se zalagati za izmjenu privredne strukture i većeg korištenja razvojnih resursa. Posebno ćemo biti posvećeni većem angažovanju obrazovane radne snage koju cijenimo i najvrjednijim razvojnim resursom.

- Vlasničko (i organizaciono) prestruktuiranje moramo promatrati kao neizbježnu fazu za proizvodno-programsko, tržišno i finansijsko restruktuiranje naše privrede.
- Bosna i Hercegovina raspolaže sa vrijednim resursima u rudarstvu, hidropotencijalima, šumarstvu i dr., ali važni prirodni resursi su u poljoprivredi. Za rehabilitaciju i razvoj tih resursa, Stranka za BiH će se rukovoditi i ciljem – razvojem sela i podizanja životnog standarda na selu.
- Cijenimo i posebno važnim koncipirati i implementirati sadržajne programe prestruktuiranja preduzeća, uključujući i modele ublažavanja socijalnih posljedica implementacije tih programa.

Strateško razvojni pravci i privredno-politički ciljevi BiH

- Razvoj efikasne i konkurentne privrede;
- Izgradnja izvozno-ofanzivnog razvojnog modela;
- Radikalna izmjena privredne strukture;
- Programiranje energetsko-sirovinskih potreba;
- Ubrzani razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije;
- Iznalaženje rješenja svojinskih i drugih ingerencija nad resursima i nužnost očuvanja minimuma državnih ingerencija;
- Obezbjedenje efikasne upotrebe raspoloživih faktora proizvodnje;
- Razvoj radno-intenzivnih grana privrede;
- Aktivna uloga države u obnovi i izgradnji infrastrukture.
- Uvođenje diferencirane stope PDV-a sa minimalnom ili nultom stopom na hljeb, brašno, šećer, mlijeko, ulje, lijekove i udžbenike, a povećanje postojeće stope na luksuz.

U funkciji povećane zaposlenosti – kao prioriteta ekonomskog razvoja:

- Koncipirati posebne programe zapošljavanja i obezbjediti sredstva za realizaciju;
- Reformom zakonodavnog okvira skratiti put za osnivanje preduzeća;
- Izmjenama u poreskom sistemu obezbjediti podsticaje zapošljavanja i poreske olakšice za privlačenje stranog kapitala;
- Stimulisati razvoj privatnog sektora i malih i srednjih preduzeća;
- Mjerama ekonomske politike stimulisati zapošljavanje mladih, a programe obrazovanja uskladiti sa potrebama zapošljavanja i razvoja;

- Ojačati institucije tržišta rada i eliminisati „rad na crno“;
- Osigurati povoljne uslove privređivanja u granama koje apsorbuju veću zaposlenost u kratkom roku.

- **DRŽAVNA IMOVINA U FUNKCIJI RAZVOJA BiH**

Stranka za Bosnu i Hercegovinu poseban akcenat stavlja na državnu imovinu kao značajan faktor razvoja Boene i Hercegovine. Državna imovina pripada svim građanima. Jedna od ključnih javnih usluga je upravljanje državnom imovinom. Vlast je odgovorna građanima jer u njihovo ime i za njihov račun upravlja državnom imovinom.

Novi javni menadžment, proistekao iz reforme javnog sektora usmjeren je na efikasno i odgovorno upravljanje u javnom sektoru. U kontekstu aktuelne ekonomske krize ponovno poseban fokus na upravljanje imovinom u javnom sektoru.

Novi javni menadžment u segmentu upravljanja državnom imovinom apostrofira posebno ulogu države za:

- uspostavljanje pravnog, institucionalnog i kontrolnog okvira;
- kontrolu prostora i tržišta formiranog državnim granicama;
- upravljanje poreznim prihodima, javnom potrošnjom, otplatom duga i javnim investicijama;
- očuvanje prirodnog, kulturnog i historijskog naslijeđa za buduće generacije i zaštitu nacionalnih interesa;
- zadovoljavanje javnih potreba osiguranjem dobara i pružanjem usluga.

Preporuka Novog javnog menadžmenta za male zemlje je primjenaintegralnog modela upravljanja državnom imovinom.

Za formiranje portfelja državne imovine posebno je važan princip koncentracije i centralizacije imovine (upravljanja) i decentralizacije korištenja u funkciji efikasne upotrebe.

Ključni zadatak je efikasno upravljanje državnom imovinom. Vlasti su odgovorne za očuvanje, korištenje i povećanje vrijednosti nacionalnog bogatstva.

Državna imovina mora biti pod nadzorom profesionalnog menadžmenta s ciljem osiguranja kvalitetnijih usluga i blagostanja građana. Odgovornost za uspješno izvršavanje temeljnih funkcija države snosi javni menadžment.

Novi javni menadžment nameće:

- a) koncentraciju i centralizaciju upravljanja resursima države;
- b) decentralizaciju u procesu upotrebe;
- c) transparentne kriterije upravljanja;
- d) standardizirani informacioni sistem;
- e) tržišno usmjeravanje i uključivanje privatnog sektora (javno-privatno partnerstvo);
- f) konzistentnost sa reformama javnog sektora.

Organizacija upravljanja državnom imovinom podrazumijeva:

- a) Normativno uređenje (uvođenje kulture korporativnog upravljanja državnom imovinom);
- b) Uspostavu institucije (agencije) za upravljanje državnom imovinom sa ciljem optimizacije prinosa.

Strategija upravljanja državnom imovinom sa dva cilja:

- a) Aktiviranje državne imovine – zaštita državne imovine, povrat nelegalno prometovane državne imovine;
- b) Stavljanje državne imovine u funkciju razvoja BiH.

Ključni elementi strategije:

- a) Očuvanje vrijednosti dijela državne imovine za potrebe budućih generacija;
- b) Organizacija efikasnog i transparentnog korištenja (Integralni model upravljanja) sa ciljem stvaranja novih vrijednosti i ostvarivanja veće ekonomske koristi;
- c) Centralizacija upravljanja državnom imovinom i decentralizacija korištenja državne imovine.

Integralni model upravljanja državnom imovinom u BiH uključuje:

- a) Institucionalno priznavanje (evidentiranje), vodeći računa da npr. Ugovor o sukcesiji imovine SFRJ jednako tretira sve suverene zemlje nastale sukcesijom SFRJ (imovina po osnovu sukcesije je vlasništvo država sukcesora);
- b) Vrednovanje pojedinih oblika imovine;
- c) Utvrđivanje najbolje namjene;
- d) Preuzimanje odgovornosti za raspolaganje državnom imovinom;
- e) Izvještavanje o efektima upotrebe.

Prvi korak– pretpostavka za dobro upravljanje državnom imovinom je registracija imovine (sveobuhvatan i centraliziran registar). Registar osigurava podatke o imovini na osnovu kojih se donose odluke o najboljoj upotrebi. Registriranje imovine smanjuje mogućnost da neka imovina ne bude evidentirana. Registar omogućava nadzor nad upravljanjem državnom imovinom.

Registar uključuje:

- a) obuhvat državne imovine (klasifikaciju državne imovine);
- b) evidentiranje državne imovine;
- c) evidentiranje imovine koja podliježe procesu restitucije;
- d) vrednovanje državne imovine;
- e) korištenje državne imovine.

Postojeće baze podataka u BiH nepotpune, neažurirane i nevjerodostojne, što doprinosi neadekvatnoj upotrebi, manjku kontrole i zloupotrebama. "Nesređenost" doprinosi disperziji državne imovine na veliki broj korisnika bez uređenog sistema odgovornosti. Rezultat toga je odsustvo koordinacije i smanjenje koristi od državne imovine.

Drugi korak– upotreba državne imovine koja može biti:

- a) tržišno profitna (prodaja, zakup, koncesija, ulaganje, stečaj/likvidacija);
- b) netržišna/neprofitna aktivnost.

Treći korak– nakon procjene efekata od upotrebe različitih oblika imovine, donošenje odluke o raspolaganju državnom imovinom.

Prioritetni angažman se zasniva na sljedećim aktivnostima:

1. Donošenje Zakona o državnoj imovini koji bi regulisao:
 - a) obuhvat državne imovine;
 - b) institucionalne pretpostavke (Agencija).
2. Formiranje registra državne imovine (pokretna i nepokretna imovina, javna infrastruktura, naslijeđena imovina, prirodni resursi, nematerijalna imovina, itd.)
3. Klasifikacija državne imovine.
4. Vrednovanje državne imovine.
5. Utvrđivanje državne imovine koja se po svojim obilježjima (eventualnim ograničenjima raspolaganja) ne može smatrati imovinom raspoloživom za slobodno upravljanje (npr. imovina koja podliježe procesu restitucije).
6. Formiranje i aktiviranje portfelja državne imovine (poseban fokus na poslovne prilike poduzetnika sa državnom imovinom – nekretninama, prirodnim resursima...).
7. Definisiranje državnih institucija odgovornih za proces upravljanja državnom imovinom.
8. Redefinisiranje uloge državnih institucija koje se trenutno pojavljuju u ulozi upravitelja ili korisnika pojedinih oblika državne imovine.
9. Institucionalno i profesionalno upravljanje državnom imovinom.
10. Procjena efekata od upotrebe pojedinih oblika imovine i mogućnosti utrživosti imovine.
11. Sveobuhvatno i standardizirano izvještavanje.

- ENERGETSKI SEKTOR I IZGRADNJA SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE

Osnova investicijskog ciklusa

Elektroenergetski sektor

Stranka za Bosnu i Hercegovinu u saradnji s kompetentnim krugovima akademske i poslovne zajednice BiH radila je na formuliranju energetske strategije BiH i modalitetima razvoju ukupnog energetskog sektora.

Rezultat tog rada je bio Plan investicionog ulaganja u izgradnju novih elektroenergetskih objekata (termo, hidro i vjetroelektrana) koji je dobio pozitivne ocjene širih krugova stručne javnosti.

Mada je u to vrijeme bio osporavan od predstavnika trenutne aktuelne vlasti, sve aktivnosti u oblasti energetike se vode upravo prema tom Planu.

Planom je obuhvaćena izgradnja:

- 6 termoelektrana ukupne snage 2000 MW
- 16 hidroelektrana ukupne snage 1164 MW
- 6 vjetroelektrana ukupne snage 270 MW.

U investicionom planu sadržani su glavni principi kako se Stranka za BiH izričito zalaže:

- da u izgradnji novih elektroenergetskih objekata obavezno učestvuju referentne kompanije iz BiH i to u svim fazama realizacije projekta - od izrade idejnog rješenja i izvedbenog plana do izgradnje objekta i montiranja opreme;
- da svi izgrađeni elektroenergetski objekti ostanu u isključivom vlasništvu BiH kako bi se obezbijedila trajna energetska suverenost BiH;
- da se kod izgradnje novih objekata primjenjuju najviši ekološki i tehnološki standardi;
- da se realizacija projekata odvija preko državnih elektroprivrednih kompanija koje će na međunarodnom tenderu pronaći odgovarajuće strateške partnere i obezbijediti potrebni kapital modelom zajedničkog ulaganja.

Aktiviranjem ovih investicionih projekata Bosna i Hercegovina ima realne izgleda da se u narednih nekoliko godina nametne kao najsnažniji regionalni proizvođač i najveći regionalni izvoznik električne energije. Također, ovaj investicioni plan otvara mogućnost da se u najkraćem roku zaposli oko 50.000 radnika i da se uposle kapaciteti nekoliko različitih industrijskih sektora, posebno metaloprerađivačka, građevinska, transportna industrija BiH.

Stranka za BiH je inicirala projekat restrukturiranja rudnika i njihovog organizacionog povezivanja s Elektroprivredom BiH. Ovaj kapitalni projekat, čija je prva faza već realizirana, obuhvata investiranje oko 500 miliona KM u tehnološku modernizaciju rudnika i podizanje ukupnog rudarskog standarda preko humanizacije radnih uvjeta, sigurnosti i ličnog standarda rudara. Ovim projektom "dosanjan je stogodišnji rudarski san".

Stranka za BiH se zalaže za osnivanje Instituta za energiju koji bi potpomogao realizaciju planova razvoja energetskog sektora okupljanjem referentnih stručnjaka po pojedinim oblastima. Osnivači Instituta bi bila javna preduzeća iz energetskog sektora.

Stranka za BiH pokrenula je izradu studije pod nazivom „**Integralno korištenje vodotoka rijeke Bosne**“ kao najduže rijeke u BiH a čiji bi akcenat bio na slijedećem:

- regulacija riječnog korita i zaštita od poplava;
- vodosnabdijevanje stanovništva i privrede i prečišćavanje otpadnih voda;
- izgradnja hidroelektrana;
- navodnjavanje i poljoprivrede, razvoj ribarstva;
- izgradnja plovnih puteva, zaštita okoliša i turizam.

Projektovana snaga ukupnog sliva rijeke Bosne sa pritokama iznosi oko 1.100 MW (18% od ukupne snage u BiH), a sam vodotok rijeke Bosne raspolaže snagom od 680 MW. Moguća je izgradnja 20 hidroelektrana na rijeci Bosni u FBiH snage oko 480 MW i vrijednosti oko 1,6 milijardi KM. Realizacija ovog projekta trajala bi 10 godina i zaposlilo bi se oko 9.000 ljudi.

Stranka za BiH će podržati izgradnju hidroelektrana na srednjem toku rijeke Drine, gdje je Drina državna granica između BiH i Srbije, ali uz prethodnu

verifikaciju državne granice u skupštinama dviju država, kao i uz omjer od 50 % vlasništva za svaku od država i formiranje državne kompanije za proizvodnju električne energije.

Gasni sektor

Stranka za BiH će nastaviti insistirati na izradi Zakona o gasu nadržavnom nivou, kao preduslov za kvalitetno uređenje tržišta gasa u BiH.

Takođe ćemo se zalagati za uspostavu regulatora gasa na državnom nivou.

Potrebno je intenzivirati aktivnosti na realizaciji projekata razvojaprimarne gasne mreže u FBiH i BiH a u skladu sa strateškim planom programom razvoja energetskog sektora.

Stranka za BiH će se zalagati da primarna gasna mreža ima više ulaza u BiH, ne samo iz jednog pravca nego iz više pravaca kako bi gasni sistem bio sigurniji i kako bi BiH dobila alternativu gasu iz Ruske Federacije, a prije svega TAP projekat, jadransko – jonski gasovod.

Izgradnja saobraćajne infrastrukture

Stranka za BiH se zalaže za hitno usvajanje Prostornog plana FBiH, jer je to polazna osnova za realizaciju velikih i važnih projekata.

Nastavak započetih radova na Koridoru Vc su najbitniji javni radovi u BiH i najznačajniji infrastrukturni projekat. Stranka za BiH će se zalagati za veće učešće domaćih kompanija u realizaciji ovih javnih radova, ali ne na način podaničkog izrabljivanja od strane velikih kompanija, nego na način dostojan korektnog poslovnog odnosa i zarade domaćih kompanija.

Pored ovih velikih projekata, Bosni i Hercegovini su neophodne rekonstrukcija i modernizaciju magistralnih cesta uz povećanje bezbjednosti saobraćaja na magistralnim cestama, kao i bolje povezivanje regionalnih centara u BiH i njihova veza na Koridor Vc.

Prioritet Stranke za BiH biti će i izgradnja mreže kvalitetnih saobraćajnica i tranzitnih puteva u većim gradskim centrima. Na ovaj način smanjit će se broj saobraćajnih nesreća, saobraćajnih gužvi i smanjenje potrošnje energenata, kao i

emisije štetnih gasova. Pored ovoga Stranka za BiH će se zalagati za izgradnju lokalnih asfaltnih puteva do ruralnih i seoskih područja.

Za sve navedene poslove Stranka za BiH predviđa angažovanje isključivo domaće građevinske operative.

Željeznička infrastruktura

BH ugalj, BH voda, BH struja – BH željeznice

Stranka za BiH se zalaže za veće i značajnije korištenje željezničke infrastrukture i razbijanje kamionsko – tajkunskih lobija koji uništavaju ceste u BiH, povećavaju nesigurnost na cestama u BiH i ugrožavaju živote učesnika u saobraćaju. Bosna i Hercegovina je jedinstven primjer zemlje u kojoj se rijetko ili gotovo nikako naftni derivati netransportuju željeznicom, nego isključivo kamionskim transportima.

Na ovaj način doći će do uspostavljanja balansa u opterećenju željezničke i cestovne infrastrukture, povoljnih ekonomskih i ekoloških efekata, sigurnijeg transporta ljudi, roba i posebnoopasnih materija.

Kako su sve željezničke kompanije u BiH veliki gubitaši, Stranka za BiH se zalaže za stvaranje jedinstvene integrativne željezničke holding kompanije po uzusu Aneksa 9 Daytonskog mirovnog sporazuma koja bi imala znatno rentabilnije poslovanje od današnjih kompanija.

Infrastruktura za vazdušni saobraćaj

Stranka za BiH se zalaže za konačno preuzimanje pune kontrole zračnog prostora iznad BiH, investiranje u razvoj aerodroma i povećanje operativnih kapaciteta aerodroma, kao i realizaciju projekata na aerodromima koji se odnose na poboljšanje kvaliteta usluga i sigurnosti putnika.

Razlozi za ovakav pristup su:

- povećanje prihoda od kontrole zračnog prometa;
- povećanje konkurentnosti domaćih aerodroma prema aerodromima iz okruženja;
- stvaranje preduslova za efikasnije djelovanje u incidentnim situacijama;
- poboljšanje uvjeta za razvoj turizma.

Saobraćajna infrastruktura za saobraćaj na vodi

Stranka za BiH se zalaže za poboljšanje infrastrukture na području Neuma u funkciji iskorištenja privrednih i turističkih potencijala morske obale BiH.

Razvoj i proširenje kapaciteta Luke Brčko uz uvođenje savremenih pretovarnih sistema. Da Luka Brčko postane značajan pretovarni i transportno distributivni centar. Širenje poslovanja Luke Brčko van granica BiH kroz pružanje usluga stranim kompanijama koje operiraju u regionu.

Telekomunikacijska infrastruktura

Stranka za BiH se zalaže intenzivnije uključivanje države BiH u međunarodni telekomunikacijski saobraćaj. Pokretanje projekata izgradnje savremene širokopolasne infrastrukture koja je uvjet za ulazak EU. Poboljšanje telekomunikacijske infrastrukture uz izgradnju informaciono komunikacijske magistrale. Razvoja digitalnog radija i televizijskog emitiranja zbog stvaranja jedinstvenog digitalnog tržišta.

- OBRAZOVANJE – OSNOVA DRUŠTVA

Strategija za razvoj obrazovanja i odgoja u Bosni i Hercegovini

Bosansko-hercegovačko društvo je u potrebi za dubokim promjenama u svim segmentima, a to zahtijeva dugoročno promišljanje o mjestu obrazovanja i nauke u društvu, a posebno o stvaranju inovativnog društva. Da bi se izvršile suštinske i institucionalne promjene iz oblasti obrazovanja, Stranka za BiH se zalaže za pripremu strateških dokumenata, a za čiju je izradu potrebno realizirati sljedeće aktivnosti:

- Sveobuhvatno analizirati razvoj sistema obrazovanja u proteklom periodu i njegovo sadašnje stanje, te analizirati i predvidjeti potrebe privrede i društva u cjelini;
- Analizirati predškolski odgoj i obrazovanje, kao i osnovno, gimnazijsko, umjetničko i srednje stručno obrazovanje;
- Izvršiti analizu visokog obrazovanja, istraživanja i inovacija;
- Analizirati cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih;
- Promovisati obrazovanje i nauku, njihovu afirmaciju, kao nezaobilaznu društvenu vrijednost

Predškolski, osnovni odgoj i obrazovanje, srednje obrazovanje

Kao osnova za planiranje kvalitetnijeg predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja Stranka za BiH smatra da je potrebno izraditi **okvirni nacionalni kurikulum**, koji će proisteci iz analiza dosadašnjih nastavnih planova i programa koji su se realizirali u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Kako bi se povećao kvalitet upisa kandidata u studijske programe visokog obrazovanja, smatramo da je neophodno povećati kvalitet u srednjim stručnim školama, a glavni cilj srednjih stručnih škola mora biti osposobljavanje učenika za uključivanje u tržište rada, ali i mogućnost njihovog obrazovanja i usavršavanja u struci. U ovom kontekstu Stranka za BiH smatra da je potrebno otvoriti mogućnosti dodatnog, odnosno izbornog obrazovanja u srednjim stručnim školama.

S obzirom na ključnu ulogu nastavnika u odgoju i obrazovanje djece predškolskog uzrasta i učenika osnovnih i srednjih škola Stranka za BiH smatra da je neophodno:

- Profesionalizirati nastavničko zanimanje;
- Jačati povjerenje u nastavnike i škole;
- Odrediti zakonske i materijalne uslove za poboljšanje statusa nastavnika;
- Zakonski uvesti licencu kako za nastavnike, tako i za stručne saradnike, koju moraju obnavljati svakih pet godina;
- Da nastavnički fakulteti nadopune svoje programe na način da nastavnici steknu potrebne kompetencije za preoblikovanje nastavnih procesa u školi, a nastavnicima koji su već aktivni u školama, nastavnički fakulteti trebaju omogućiti sistematsko dodatno obrazovanje.

Visoko obrazovanje

Stranka za BiH smatra da je u oblasti visokog obrazovanja potrebno posebnu pažnju posvetiti na kvalitet, relevantnost i racionalnost programa visokog obrazovanja. Programi na visokom obrazovanju trebaju osigurati znanje, vještine i kompetencije za rad, uz aktivnu participaciju u demokratskom društvu. A to podrazumijeva da studijski programi moraju biti usklađeni s promjenama zahtjeva društva i privrede, pospješujući mogućnost zapošljavanja, samozapošljavanja, odnosno poduzetničkog djelovanja.

Navedeno podrazumijeva:

- Razvoj mreže visokog obrazovanja, koristeći iskustva iz visokorazvijenih zemalja EU;
- Izradu kvalitetnih i relevantnih studijskih programa, usklađenih sa nacionalnim potrebama;
- Planiranje studijskih programa koji omogućavaju maksimalnu horizontalnu i vertikalnu prohodnost;
- Uključivanje u izradu studijskih programa poslodavaca i institucija, te šire društvene zajednice, kao savjetodavnog tijela;
- Svaki studijski program bi trebao prepoznavati i poticati istraživačku djelatnost, koja će unaprijediti društveno okruženje.

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih

Stranka za BiH smatra da je neophodno postojeće ljudske potencijale potpunije i efikasnije koristiti i usmjeravati, jer cjeloživotno učenje mora biti strateški cilj obrazovanja.

Cjeloživotno učenje treba biti usmjereno ka:

- Usmjeravanju i prilagođavanju radnosposobnog stanovništva prema promjenjivim uslovima na tržištu rada;
- Omogućavanju obrazovanja radi ostvarenja individualnih težnji i potreba pojedinca za znanjem;
- Osiguravanju potrebnih znanja i vještina koje pružaju, pored ostvarenja vlastitih težnji i mogućnost zaposlenja.

Kako bi se ispunili strateški ciljevi koji će dovesti do kompetitivnije privrede i većeg broja radnih mjesta, europske institucije su donijele niz dokumenata i preporuka, koje se sistematski promovišu i u Bosni i Hercegovini, a koji podrazumijevaju prilagođavanje obrazovnih sistema savremenom društvu i izradu kurikuluma koji se temelji na ključnim kompetencijama koje bi trebao steći svaki pojedinac u obaveznom obrazovanju.

U ovom kontekstu, Stranka za BiH smatra da bi obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini trebao uvažavati Lisabonsku deklaraciju, donesenu 2005. godine, od strane Europskog parlamenta.

Strateške smjernice za razvoj odgoja, obrazovanja, nauke i tehnologije:

- Izrada **okvirnog nacionalnog kurikuluma** koji će omogućiti svakom pojedincu da bude osposobljen prema načelima savremene demokratije, da bude osposobljen za komunikaciju u multikulturalnih i višejezičnoj zajednici, da djeluje u svremenom tehničkom svijetu, te da je sposoban sticati nova znanja i vještine i tako se trajno prilagođavati promjenjivim uslovima života i rada.
- Izrada zakonske legislative i određivanje materijalnih preduslova za povoljniji status nastavnika.
- Organizacija studija na nastavničkim fakultetima za odgajatelje i nastavnike prema savremenim studijskim programima, kao i organizacija programa za njihovo cjeloživotno učenje i kontinuirano obrazovanje.

- Nastavnički fakulteti trebaju izraditi studijske programe za doobrazovanje odgajatelja, nastavnika, stručnih saradnika, te učestvovati u pripremi udžbenika i nastavnih pomagala za sve nivoe obrazovanja.
- Ostvariti saradnju državnih institucija, privrede i institucija obrazovnog sistema, te sporazumima utvrditi poticajne mjere u utvrđivanju projekata i organiziranju praktičnog rada.
- Kvalitetnom edukacijom nastavnika na svim nivoima obrazovanja uvoditi nove metode poučavanja.
- Oformiti Centar za vanjsko vrednovanje u okviru Prosvjetno-pedagoških zavoda ili samostalne Centre za vanjsko vrednovanje koji će ustanoviti kvalitet učeničkih i studentskih znanja.
- Oformiti Centar za ispitivanje i vrednovanje promjena koji će pripremati programe za osposobljavanje i jačanje kompetencija odgajatelja, nastavnika i stručnih saradnika, pripremati smjernice za izradu udžbenika i nastavnog materijala.
- Uvesti za učenike završnih razreda srednje škole model "Advanced Placement", koji podrazumijeva da, u skladu sa odlukom o nastavku visokoškolskog obrazovanja, učenik usvaja šira znanja iz predmeta relevantnih za studij koji želi upisati.
- Na svim fakultetima inovirati studijske programe, jačajući kvalitet i relevantnost studijskih programa.
- Internacionalizirati visoko obrazovanje, uključujući mobilnost studenata, nastavnika, onih koji se bave istraživačim radom, kao i ostalog osoblja.
- Mrežno i problemski usmjeriti saradnju univerziteta i privrede.
- Izraditi programe za cjeloživotno učenje i to programe namijenjene za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, programe za visoko obrazovanje i programe kojima će biti obuhvaćeno srednje stručno obrazovanje.
- Izraditi programe za saradnju između institucija koje pružaju ili omogućavaju obrazovanje i usavršavanje odraslih iz cijele Evrope i povezati ih sa pojedincima koji su sudionici u obrazovanju.

- **POLJOPRIVREDA, PREHRAMBENA INDUSTRIJA, TURIZAM I RAZVOJ SELA**

Snažna poljoprivreda – uslov socijalne stabilnosti

Stranka za BiH smatra da poljoprivreda spada u jednu od temeljnih grana bosansko-hercegovačke ekonomije i da je razvoj poljoprivrede i obnova sela jedan od najvažnijih preduslova socijalne stabilnosti bh. društva.

U poljoprivredi se nalaze ogromni neiskorišteni resursi, čije je aktiviranje efikasno korištenje istinska razvojna šansa Bosne i Hercegovine.

Intenzivniji razvoj poljoprivredne proizvodnje treba biti i oslonac ukupnog razvoja ruralnih područja, u svim segmentima života (putne komunikacije, vodosnabdijevanje, saobraćaj, zdravstvo, školstvo itd.).

Stranka za BiH smatra da je potrebno intenzivirati razvoj ruralnih područja u svim segmentima, a posebno kroz izgradnju neophodne komunikacione infrastrukture, zdravstvene zaštite, obrazovanja itd, s tim da prioritet treba dati onim područjima koja posjeduju značajnije potencijale za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

Ovakvim pristupom, poboljšat će se opći uslovi života na ovim područjima, smanjiti proces migracije stanovništva ka gradskim središtima, te omogućiti da poljoprivreda postane kvalitetan izvor prihoda za egzistenciju velikog broja stanovnika koji se njome bave.

Trajni ciljevi razvoja poljoprivrede su:

- stvaranje efikasne i konkurentne domaće proizvodnje hrane, zasnovane na savremenim naučnim dostignućima i tehnologijama, te raspoloživim domaćim resursima;
- interesno povezivanje primarnih poljoprivrednih proizvođača sa prerađivačima i distributerima poljoprivrednih proizvoda, odnosno stvaranje međusobno povezanog lanca učesnika procesa „**od njive do trpeze**“;
- razvoj komplementarnih djelatnosti, usko vezanih sa poljoprivrednom proizvodnjom;

- smanjenje uvoza poljoprivrednih proizvoda i smanjenje ukupnog trgovinskog deficita, posebno u segmentu hrane;
- Ostvarenje navedenih ciljeva je kontinuiran zadatak institucija vlasti na svim nivoima, pri čemu jasno moraju biti utvrđene nadležnosti, ali i definisani organi i instrumenti za realizaciju utvrđenih ciljeva.

Poljoprivredni proizvođači su danas, kao malo koja djelatnost, izloženi žestokoj tržišnoj konkurenciji proizvođača iz užeg i šireg okruženja, koji su u svojim zemljama višestruko stimulirani i premirani, te različitim subvencijama i državnim mjerama zaštićeni i potaknuti za izvoz na naše tržište. Zbog toga Stranka za BiH smatra da kvalitetan i dinamičan razvoj poljoprivredne proizvodnje nije moguć bez aktivnog učešća države, prije svega kroz:

- obezbijedenje kvalitetnog sistema podsticajnih i stimulativnih mjera;
- izgradnju sistema institucija (zavoda, instituta i laboratorija), koji će na bazi reciprociteta i uzajamnog priznavanja, obezbijediti ravnopravno tržišno učešće domaćih poljoprivrednih proizvođača;
- kvalitetnim sistemom podsticajnih mjera u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji obezbijediti sigurnost uslova privređivanja poljoprivrednih proizvođača, i na taj način ih stimulisati za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom, ali i ohrabriti ih za značajnije investicije u njihova gazdinstva.

Stranka za BiH se zalaže da sistem podsticajnih mjera treba biti harmoniziran na nivou Bosne i Hercegovine i implementiran kroz Ministarstvo poljoprivrede na državnom nivou, pri čemu niži nivoi vlasti mogu i trebaju kreirati i izgrađivati vlastiti sistem podsticaja i stimulativnih mjera, prilagođen svojim uslovima, mogućnostima i potrebama. Sistem podsticajnih i stimulativnih mjera treba obuhvatiti cjelovit proces od proizvodnje do potrošnje poljoprivrednih proizvoda, prvenstveno prikupljanje, čuvanje i skladištenje te direktnu preradu poljoprivrednih proizvoda.

Trenutno, jedan od najlošijih karika u lancu poljoprivredne proizvodnje je ne postojanje savremenih kapaciteta za skladištenje i čuvanje poljoprivrednih proizvoda, i stoga Stranka za BiH smatra da jedan od prioriteta treba biti izgradnja regionalnih skladišta – hladnjača za skladištenje poljoprivrednih proizvoda.

Prioritet u realizaciji podsticajnih mjera treba dati investicionim ulaganjima u poljoprivredu u svim oblastima, prvenstveno onim investicijama koje će doprinijeti boljoj opremljenosti poljoprivrednih proizvođača, sa ciljem povećanja njihove efikasnosti i konkurentnosti njihovih proizvoda.

Budžeti na svim nivoima moraju ostati najznačajniji izvori sredstava za realizaciju podsticajnih i stimulaturnih mjera u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, ali segment investicionih projekata mora biti podržan sredstvima Razvojne banke Federacije Bosne i Hercegovine.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu smatra da su kreditno-garantni fondovi najoptimalniji put za intenziviranje investicijske aktivnosti u poljoprivredi i zalagat će se za što skorije zakonsko uređenje ovog pitanja.

Kvalitetna zdravstvena zaštita bilja i životinja je sigurno jedan od preduslova ozbiljnijeg razvoja poljoprivredne proizvodnje, a posebno svih oblika stočarstva. Zdravstvenoj zaštiti biljaka i životinja je potrebno pristupiti kao izuzetno važnom segmentu ukupnog zdravlja ljudi i životinja.

Izuzetno odgovorna djelatnost zaštite zdravlja životinja, ne može biti prepuštena nikakvim improvizacijama, već mora biti precizno uređena sa definisanim nadležnostima, obavezama i odgovornostima svih organa.

Stranka za BiH se zalaže za hitnu reorganizaciju i redefinisane položaje veterinarskih službi i veterinarskih organizacija, te preciziranje njihove nadležnosti i odgovornosti, kao i preispitivanje formulisane politike njihove privatizacije, pri čemu se zalažemo da dio javnih ovlaštenja koji se odnosi na zaštitu javnog zdravlja mora biti u nadležnosti državnih organa.

Stranka za BiH smatra da sistem robnih rezervi mora biti kako u funkciji pomoći razvoja poljoprivredne proizvodnje tako i u funkciji obezbjeđenja stabilnosti tržišta osnovnim životnim namirnicama isprečavanje značajnijih tržišnih poremećaja.

Zbog toga ćemo se zalagati za redefinisane uloge Direkcija za robne rezerve, omogućavajući im da sistemom direktnog ugovaranja poljoprivredne proizvodnje sa proizvođačima i prerađivačima zaista postanu i istinski servis poljoprivrednih proizvođača i servis građana – potrošača.

Sistem Zemljoradničkih zadruga, odnosno Zemljoradničkih kooperativase i u savremenom svijetu pokazao kao izuzetno efikasan mehanizamrazvoja poljoprivredne proizvodnje.

Ogromni kompleksi zemljišta su Zakonom o zadrugama neopravdanodati na upravljanje zadrugarima, koji nemaju baš nikakve veze sastvarnim vlasništvom nad ovim zemljišta, te su u većini slučajeva,na ovaj način ostali van njihove stvarne funkcije.

Postojeće Zemljoradničke zadruge su trenutno van sistema državnihorgana i ogroman državni kapital je na ovaj način otuđen izsistema kontrole državnih organa, a njegovo upravljanje nije riješenona zadovoljavajući način.

Stranka za BiH smatra da hitno treba preispitati odredbe Zakona ozadrugama, te državno zemljište kojima raspolažu Zemljoradničkezadruge, vratiti u nadležnost državnih organa, a njegovo stavljanje ufunkciju poljoprivredne proizvodnje omogućiti kroz dugoročne zakupei koncesione ugovore.

Reformom Zakona o zadrugama, urediti i pitanja formiranja i funkcionisanjaZemljoradničkih kooperativa. Kroz ovaj Zakon je moguće iurediti pitanja interesnog povezivanja prerađivačkih kapaciteta saprimarnim poljoprivrednim proizvođačima, pri čemu treba podržatinastojanja za stvaranjem jakih proizvođačko-prerađivačkih cjelina,kao subjekata oko kojih će se na bazi zajedničkog interesa okupljativeliki broj poljoprivrednih proizvođača.

Stranka za BiH smatra da je interesnim povezivanjem proizvođača iprerađivača, uz učešće naučnih instituta i laboratorija, moguće stvoritivelike proizvođačko - prerađivačke cjeline, koji će postati oslonacrazvoja poljoprivrede u širem regionu.

Po ovom modelu je moguće i revitalizirati postojeće velike kombinatetei staviti u funkciju njihove ukupne kapacitete, te će Stranka za BiHposebnu pažnju posvetiti i podržati one prerađivačke kapacitete čijaproizvodnja se zasniva na interesnom uvezivanju sa primarnim poljoprivrednimproizvođačima i koji su u funkciji uvezivanju lanca „**od njive do trpeze**“.

Veliki trgovinski deficit, posebno u segmentu poljoprivrednih proizvoda,pa i onih za čiju značajniju proizvodnju BiH posjeduje sve neophodnepreduslove,

potrebno je što hitnije smanjiti. To je moguće postići selektivnim pristupom podsticaja razvoja onih proizvodnji koje mogu značajnije zadovoljiti potrebe domaćeg tržišta, kako u pogledu obima proizvodnji tako i u pogledu dostizanja neophodnog kvaliteta.

Nesmetan izvoz onih proizvodnji u kojima imamo komparativne prednosti je moguć samo uz svesrdnu podršku organa i institucija države, te obezbjeđenje njihovog ravnopravnog položaja na inostranim tržištima.

Stranka za BiH se zalaže za liberalizaciju tržišnih tokova poljoprivrednih proizvoda, koji neće biti izloženi uvođenju bilo kakvih barijera, ali istovremeno je neophodno izgraditi i takav sistem aktivnosti koji će na ovakve pokušaje odgovoriti recipročnim mjerama u kratkom roku, i koje će uspješno zaštititi domaće proizvođače.

Poljoprivreda, proizvodnja hrane i razvoj sela predstavljaju samo šansu ekonomskog razvoja Bosne i Hercegovine, već predstavljaju i obavezu najozbiljnijeg pristupa svih organa države Bosne i Hercegovine.

TURIZAM

Geografski položaj Bosne i Hercegovine, njen izlaz na Jadransko more, prelijepe rijeke, jezera, gorja i planinski masivi, gradovi sa autentičnom arhitekturom od osmanlijskog do modernog vremena, kao i jedinstvena bosansko – hercegovačka sela daju ogromnu mogućnost za razvoj turizma u Bosni i Hercegovini.

Stranka za BiH smatra da upravo u ovoj oblasti postoji veliki razvojni prostor Bosne i Hercegovine i da je samo djelomično realiziran. Ovo je privredna grana koja daje ogromne mogućnosti za povećanje bruto nacionalnog dohotka – GDP.

Stranka za BiH svoj koncept razvoja turizma vidi u sljedećim oblastima:

- Razvoj turizma na moru - Neum;
- Razvoj turizma na rijekama i jezerima, rafting – splavarenje, ribarstvo i ostala ponuda;
- Razvoj planinskog i gorskog turizma, brdski biciklizam, uređenje brdskih staza;

- Razvoj gradskog turizma sa svim istorijskim i kulturnim znamenitostima BiH gradova;
- Razvoj seoskog turizma uz jedinstvenu ponudu BiH prehrambenih proizvoda;
- Razvoj vjerskog turizma – dovišta, svetišta isl.

Stranka za BiH će se zalagati za skraćenje administrativnog puta za investitore u oblasti izgradnje hotelskih i svih pratećih turističkih sadržaja.

Pored navedenog Stranka za BiH će se zalagati za pokretanje aktivnosti na "brendiranju" određenih BiH proizvoda i uvođenje "trade mark" kartice autentičnih BiH proizvoda.

- REFORMA USTAVA

Ciljevi Stranke za BiH pri reformi Ustava BiH

- Usklađivanje Ustava BiH sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, izbor i sastav Predsjedništva BiH i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH.
- Otklanjanje mehanizama blokade u skladu sa preporukama niza međunarodnih institucija da entitetsko glasanje mora biti ukinuto ili temeljito reformisano.
- Teritorijalna reorganizacija države u skladu sa ekonomskim, geografskim, cestovnim i sličnim kriterijima. Stranka za BiH se zalaže za decentralizovanu Bosnu i Hercegovinu, sastavljenu od najmanje pet regija, u kojoj će većina nadležnosti biti na regionalnom nivou i uz jačanje lokalne samouprave.
- Zaštita bh. državljanstva svih građana u dijaspori kroz eksplicitno pravo na dvojno državljanstvo kako bi se osujetili pokušaji nastavka etničkog čišćenja.
- Reforma policije u skladu sa Tri principa Evropske komisije, u skladu sa jasno definisanim obavezama iz dva zakona o pitanjima policije koje je usvojila Parlamentarna skupština BiH u aprilu 2008. godini i koji zakoni, a pogotovo te obavezujuće odredbe za dalju reformu, su omogućili potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.
- Eliminacija odredbi koje zabranjuju smanjenje plata i naknada državnih dužnosnika tokom trajanja mandata, s ciljem uspostavljanja fiskalne odgovornosti te fleksibilnosti u kriznim ekonomskim situacijama.

Iako Stranka za BiH dugoročnopreferira jednog predsjednika Bosne i Hercegovine, u sadašnjim okolnostima je prihvatljiv sistem četiri člana Predsjedništva BiH kako bi se istovremeno ispoštovalo pravo Ostalih da budu zastupljeni u tom tijelu, te osiguralo pravo hrvatskog naroda kao najmalobrojnijeg da također bude zastupljen. Stranka za BiH je jedina koja je ponudila amandmane u ovom pravcu, kao islično rješenje za Dom naroda i to rješenje je ocijenjeno unutar međunarodnih krugova kao realno, racionalno i prihvatljivo u datom trenutku. Ovi amandmani su, međutim, blokirani entitetskim glasanjem.

Dalje djelovanje Stranke za BiH

Stranka za BiH će nastaviti djelovati konzistentno u skladu sa opredjeljenjima politikom zbog kojih je stranka i osnovana. Stranka za BiH će stoga nastaviti raditi na stvaranju ustavnih pretpostavki za izgradnju potpuno demokratskog društva, zasnovanog na principima multietničnosti i jednakopravnosti svih njenih građana na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

Stranka za BiH je svjesna da se ova pitanja, koja su od ključne važnosti za dalji razvoj zemlje, ne mogu riješiti bez aktivnog učešća međunarodne zajednice, posebno Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije. Dužnosnici Stranke za BiH će stoga nastaviti aktivno zagovaranje snažnijeg angažmana Washingtona i Brisela na pitanjima ustavne reforme u našoj zemlji, uz insistiranje da to djelovanje bude bazirano na stanovištu onog što je potrebno Bosni i Hercegovini. Takav pristup je i u interesu međunarodne zajednice, jer samo takav pristup može osigurati samoodrživost Bosne i Hercegovine i nakon odlaska OHR-a.

Stranka za BiH posebno ističe da su pitanja koja su postavljena kao principi njenog djelovanja u procesu ustavne reforme od takve važnosti za Bosnu i Hercegovinu, da je bez rješenja ovih pitanja nerealno očekivati rješenje većine socio-ekonomskih pitanja. Iako će Stranka za BiH nastaviti aktivno djelovanje u pravcu poboljšanja ekonomije i vezanih pitanja, a posebno u vezi strateških ulaganja, Stranka za BiH smatra da je jedino dugoročno održivo rješenje – i u političkom i u ekonomskom smislu – kreiranje jedinstvenog ekonomskog prostora kako to nalaže Aneks IX Daytonskog sporazuma.

Stranka za BiH, konačno, ostaje opredijeljena u svom istrajavanju da ne dopusti bilo kakva rješenja koja legitimiziraju posljedice genocida, etničkog čišćenja i etničke podjele Bosne i Hercegovine.

- BiH – EU i NATO INTEGRACIJE

Ciljevi Stranke za BiH

Stranka za Bosnu i Hercegovinu je čvrsto opredijeljena za punopravnočlanstvo Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlanskom savezu(NATO) i Evropskoj uniji (EU). Stranka za BiH potpuno je posvećenastrateškom cilju integriranja BiH u Evropsku uniju koja pruža najboljipolitički okvir za ukupni društveni i ekonomski razvoj BiH. Istovremeno,Stranka za BiH će uložiti sve svoje kapacitete kako bi BiHšto prije postala punopravna članica NATO-a.

Članstvo u ovoj najsnažnijoj vojnoj alijansi kolektivne sigurnosti usvijetu najbolja je garancija za očuvanje mira, teritorijalnog integriteta i suvereniteta BiH. Nakon što Bosna i Hercegovina ostvari ovaj cilj, svaki poziv nareferendum ili odcjepljenje i najmanjeg dijela BiH biće besmisleni i bezvrijedni.

Stranka za BiH je opredijeljena za učešće u međunarodnim forumimačime se dodatno potvrđuje suverenitet Bosne i Hercegovine igradi njena reputacija kao zemlje koja svoja tragična iskustva tokomagresije sada koristi za unaprjeđenje situacije u drugim dijelovimasvijeta. Stranka za BiH je također opredijeljena za učešće u regionalniminicijativama, te za zaključivanje međunarodnih sporazumasa ciljem unapređenja bilateralne suradnje sa susjedima čime sestvaraju uslovi za rješavanje brojnih otvorenih pitanja i poboljšanje međususjedskih odnosa. Na taj načinBosna i Hercegovina pokazuje da je istinski regionalni partner sakojim se može iskreno raditi na daljnjem unaprjeđenju odnosa i prosperitetecije regije.

Vjerujemo da su povećanje izvoza i direktna strana ulaganja praviput za punu revitalizaciju domaće privrede i njen brži razvoj. ZatoStranka za BiH na vanjskopolitičkom planuposebnu pažnju posvećuju daljnjem jačanju ekonomske diplomatije sa fokusom na tržišta gdje su bh proizvodi i usluge konkurentni, te nadržave koje bilježe visoke stope ekonomskog rasta, poput Turske,Kine, Rusije, te na prijateljske arapske zemlje čije vladenajavljuju ambiciozne investicione poduhvate, poput Katara,Saudijske Arabije, Kuvajta i Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Prioriteti u vremenu pred nama

U vremenu koje je pred nama predstoji ispunjavanje uslova koji je NATO postavio pred Bosnu i Hercegovinu, a koji se odnosi na knjiženjenepokretne perspektivne vojne imovine na Bosnu i Hercegovinu. Stav Stranke za BiH po ovom pitanju je da je državna imovina, koja uključuje i cjelokupnu vojnu imovinu, svojina države Bosne i Hercegovine, što je potvrđeno pravosnažnim presudama sudova u Bosni i Hercegovini i Ustavnog suda BiH, a na osnovu Ustava BiH, kao i Sporazuma o pitanjima sukcesije. Stranka za BiH će, stoga, nastaviti insistirati da se ovo pitanje riješi na nivou države, a ne sporazumima entitetskih vladakoji bi vodili do prekrajanja Bosne i Hercegovine iz države u zajednicu država.

Ostali prioritetni ciljevi Stranke za Bosnu i Hercegovinu u idućem mandatnom periodu su:

- Punopravno članstvo u NATO – savezu;
- Dalji napredak ka EU integracijama, uključujući kandidatski status;
- Unapređenje dobrosusjednih odnosa na principima ravnopravne saradnje, integriteta i suvereniteta Bosne i Hercegovine;
- Jačanje ekonomske diplomatije i dalje privlačenje stranih investicija.

- **REFORMA SOCIJALNOG; ZDRAVSTVENOG I PENZIONOG SISTEMA**

Osnova za socijalnu politiku – ujednačenija i pravednija raspodjela

Reforma socijalne zaštite usko je povezana sa reformom zdravstvenog, penzionog i obrazovnog sistema. Gotovo je nemoguće govoriti o reformi socijalnog sistema, a ne spominjati i ostale oblasti.

Socijalna zaštita je skup programa koji umanjuju posljedice društveno priznatih rizika, kao što su bolest, nezaposlenost, starost, invaliditet itd. U te programe spadaju različita materijalna davanja (penzije, nadoknade za nezaposlene, socijalna pomoć i dr.) i usluge (za stare, djecu, porodicu). Sistemi socijalne zaštite razlikuju se od zemlje do zemlje, odražavajući različite tradicije, institucionalna okruženja, društvene strukture i dr. Kada je riječ o uslugama socijalne zaštite, jedni pored drugih postoje sistemi koji se oslanjaju na religijske organizacije i obavezno osiguranje (na primer, Njemačka), sistem privatnih pružalaca usluga koji su usmereni na siromašne (Velika Britanija), mediteranski model koji se zasniva na porodici i uslugama/brizi koje se odvijaju unutar nje, te skandinavski model oslonjen na javne usluge.

U Bosni i Hercegovini gotovo 58 % stanovništva živi na ivici siromaštva, a posebno djeca!!!

Stranka za BiH smatra da je socijalna zaštita od ključne važnosti za poboljšanje života djece, porodica i zajednica u Bosni i Hercegovini, posebno u odnosu na najsiromašnije i najobespravljenije. Potrebna je ujednačenija i pravednija raspodjela raspoloživih sredstava da bi se osigurala barem minimalna jednaka davanja za sve ugrožene grupe u BiH, posebno za ugroženu djecu i porodice.

Inkluzivni pristup kvalitetnim uslugama je od suštinskog značaja te je potrebno uraditi sve kako bi se otklonile ekonomske i socijalne prepreke u tom pogledu.

Osim ujednačenih socijalnih davanja, neophodno je osigurati inkluzivni pristup integriranim uslugama socijalne zaštite na nivou zajednice. Postoji potreba za nastavkom reformskih procesa u vezi sa sistemima socijalne zaštite i inkluzije

da bi se zemlja uskladila s pretpristupnim planom za EU i podržao socijalno-ekonomski razvoj u skladu sa Strategijom Evropa 2020.

Stranka za BiH će se zalagati da se osiguraju potrebe Romkinja, žena sa invaliditetom, žena iz ruralnih krajeva, žena žrtava rata i raseljenih žena, da se uzmu u obzir prilikom izrade i provedbe politika socijalne inkluzije imajući u vidu višestruku diskriminaciju sa kojima se navedene grupe suočavaju.

Zalagat ćemo se za razvoj i implementaciju projekata u skladu s kojima žene, odnosno roditelji trebaju ostvarivati adekvatne naknade za vrijeme trajanja porodiljskog i roditeljskog odsustva.

Stranka za BiH će se zalagati za osnaživanje lokalnih samouprava, koje će uticati na kreiranje lokalnih politika u korist osjetljivih socijalnih grupa.

Podrška lokalnoj samoupravi na efektivnijem sprovođenju reforme sistema socijalne zaštite i poboljšanju usluga inkluzivne socijalne zaštite koje se pružaju na lokalnom nivou.

Osnova za zdravstvo

Zdravstvena politika Stranke za BiH ima za cilj poboljšati zdravlje svih ljudi što je temeljna odrednica kvaliteta života i osnovni pokretač socio-ekonomskog razvoja. Stranka za BiH će se zalagati za:

- Pacijenta u fokusu interesa zdravstvenog sistema;
- Zdravstvena zaštita jednaka za sve građane;
- Zdravstveno osiguranje za sve građane;
- Ministarstvo zdravstva na nivou države BiH.

Sve naše aktivnosti u oblasti zdravstva bile su i bit će usmjerene prema pacijentu u cilju stvaranja zdravstvenog sistema u kojem će administracija i legislativa biti efikasni i neprimjetni, a pacijent u središtu interesovanja. U tom cilju radili smo i radit ćemo na izgradnji efikasnog, dostupnog i transparentnog zdravstvenog sistema utemeljenog na principima solidarnosti i pravičnosti.

I u narednom periodu ćemo kroz unapređenje porodične medicine raditi na približavanju zdravstvene zaštite pacijentima i uspostaviti jednakodostupnog zdravstvenog sistema, izgradnji sistema u kojem će svaki pacijent moći sam da

bira svog ljekara, te povećanju obima usluga, prvenstveno kroz rad porodičnih ljekara sa pacijentima na promociji zdravlja i prevenciji masovnih nezaraznih bolesti, pojednostavit procedure u pružanju specijalističko-konsultativnih pregleda, izdavanje lijekova na recept te zakazivanje pregleda.

U cilju osiguranja ravnopravne zdravstvene zaštite za sve građane snažno ćemo insistirati na dosljednoj provedbi osnovnog paketa zdravstvenih prava. Ovaj paket podrazumijeva:

- jednaka osnovna prava svih pacijenata osiguranika bez obzira iz kojeg kantona dolaze;
- besplatnu zdravstvenu zaštitu žena u toku trudnoće i poroda;
- besplatnu zdravstvenu zaštitu za djecu do 18 godina, kao i redovne studente do 26 godina života;
- besplatnu zdravstvenu zaštitu osoba starijih od 65 godina života;
- zdravstvenu zaštitu oboljelih od progresivnih neuromišićnih oboljenja, epilepsije itd.

Stranka za BiH će se zalagati da zdravstvena politika bude zasnovana na ključnim ciljevima:

- produženje životnog vijeka;
- život oslobođen od štetnih utjecaja na zdravlje;
- poboljšanje kvaliteta života, funkcionalne i radne sposobnosti.

Ova politika ima osnovne atribute:

- pravičnost u pružanju zdravstvene zaštite;
- efikasnost u provođenju terapijskih procedura;
- kvalitet pružene zdravstvene zaštite;
- sigurnost građana pri korištenju zdravstvene zaštite.

Neosiguranim licima će se obezbjeđivati besplatno liječenje svih hitnih stanja, teških zaraznih bolesti. Takođe, besplatno liječenje i zdravstvena zaštita žena u toku trudnoće i poroda, zdravstvena zaštita duševnih bolesnika, liječenje hroničnih bolesti, karcinomi, dijabetes, hemodijaliza, hemofilija, cerebralna paraliza, multipla skleroza, epilepsija, svi postupci kod doniranja organa te zdravstvene usluge vezane za darovanje krvi.

Kroz osnovni paket svim građanima ravnopravno obezbjeđujemo pristuplisti ortopedskih pomagala, kao i listi esencijalnih lijekova. Insistiratćemo da lista esencijalnih lijekova bude generička, te na taj način osigurati građanima i doktorima da biraju koji lijek žele iz jedne generičke grupe.

Kroz projekat modernizacije bolnica koji podrazumijeva nabavku vrhunskemedicinske opreme, u prethodnom periodu smo napraviliznačajan iskorak u onkologiji, radiologiji, kardiologiji i kardiohirurgiji. Nastavit ćemo raditi i u tom pravcu i konstantno unapređivati opremljenosti rad bolnica i smanjiti potrebe za liječenje van Bosne i Hercegovine.

U narednom periodu ćemo nastaviti sa donošenjem novih modernihzakona i propisa iz oblasti zdravstva kako bi stvorili legislativniokvir za daljnje reforme u oblasti zdravstva.

Pored osnovna tri smjera djelovanja, u narednom periodu posebnupažnju ćemo posvetiti reformi finansiranja zdravstva. U tom smisluinsistirat ćemo na preusmjeravanju dijela sredstava prikupljenih poosnovu PDV-a i akciza na duhan i alkohol u zdravstvo, te uspostavujedinstvenog centraliziranog prikupljanja sredstava i centralne nabavkeliijekova i medicinskih sredstava. Na ovaj način uštedjeli bismo oko120 miliona KM godišnje, odnosno obezbijedili značajna sredstva zapovećanje obima usluga i lijekova koje pacijent može dobiti na teretzdravstvenog osiguranja.

Namjeravamo uvesti i dopunsko, odnosno dodatno zdravstveno osiguranječime bismo obezbijedili dodatna sredstva za zdravstvo. Uvesti ćemo elektronske zdravstvene kartice u sve kantone FBiH čime bismo ubrzaliadministrativne poslove u zdravstvu i pacijentu znatno olakšali i ubrzaliput kroz zdravstveni sistem.

Reformom sistema finansiranja zdravstva koju planiramo provestiosigurat ćemo sredstva za postepeno smanjenje stope doprinosa zazdravstvo, u iznosu od 0,5% godišnje, te na taj način rasteretiti privredu.

Kako bi cijeli sistem bolje funkcionisao, a reforme na terenu zaistabile sprovedene, u narednom periodu ćemo se fokusirati na jačanjeunutrašnje i vanjske kontrole poštivanja legislative iz oblasti zdravstva.U tom smislu, insistirat ćemo na uvođenju zdravstvenih savjetapri općinama koji će se baviti

pravima pacijenata, revidirati kazneneodredbe za nepoštivanje legislative iz zdravstva i prava pacijenata, pojačati inspeksijske kontrole, kao i dosljedno provoditi Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata.

Osnova za reformu penzionog sistema

Sistem penzijskog i invalidskog osiguranja u BiH se zasniva na načelu međugeneracijske solidarnosti koje podrazumijeva da trenutno uposleni putem doprinosa, koji se izdvajaju iz i na plaću, finansiraju trenutnu strukturu penzionera. To načelo u BiH poljuljano je iz više razloga. U gotovo svim državama identificiran je disbalans radno sposobne populacije i same penzione populacije. Takav disbalans se javlja iz više razloga. Osnovni su velika opterećenja realnog sektora, pad investicionih ulaganja u svim segmentima uzrokovana političkom nestabilnošću što kao konsekvencu za sobom povlači smanjenje novih zapošljavanja te gubitak postojećih radnih mjesta, česta nova opterećenja penzionog fonda sa ciljem rješavanja nagomilanih socijalnih problema itd. Najvažniji negativni faktor koji je umnogome uzrokovan upravo pobrojanim problemima je enorman udio neformalne, sive ekonomije koja je prisutna čak i do 50%. Dakle, sistem tekućeg finansiranja (pay-as-you-go PAYG) će biti u kriznom području ukoliko odnos između radno sposobne i strukture koja uživa prava padne ispod 2,5:1.

Kao što je poznato, od 2002. godine za isplatu penzija u FBiH se počeo koristiti isplatni koeficijent koji je podrazumijevao da će iznosi isplaćenih penzija ovisiti od mase prikupljenih sredstava u toku mjeseca, bez obzira na stvarno ostvarene iznose penzija. Takva situacija je, sa jedne strane, a prvenstveno zahvaljujući povoljnom privrednom okruženju i rastu, dovela do toga da se isplatni koeficijent vremenom uvećavao te je tokom 2008. godine dosegao 1,65. Posljednja dva povećanja isplatnih koeficijenata na 1,73 odnosno 1,81, sa posebnim akcentom na posljednji, zasigurno nisu našla uporište u stvarnom uvećanju prikupljenih sredstava.

Cijeneći aktuelno stanje u sistemu PIO FBiH, Stranka za BiH se zalaže:

- Osiguranje dugoročne održivosti fonda PIO FBiH;
- Sprječavanje socijalne ugroženosti u poznijem životnom dobu – smanjenje siromaštva i osiguranje adekvatnijeg dohotka u starosti;

- Pravedniji penzijski sistem kroz jače vezivanje penzija za uplaćene doprinose, visinu plaća i duljinu staža osiguranja;
- Razvoj finansijskog tržišta;
- Veće uključenje osiguranika i obuhvat penzijskim sistemom.

Mjere koje je potrebno provesti kako bi se ostvarili predloženi ciljevi su:

- Izmjena načina obračuna penzijskog osnova kroz bodovni sistem i uvođenje redovnog i transparentnog usklađivanja penzija umjesto sadašnjeg sistema koeficijenta;
- Postepeno povećavanje prijevremene starosne granice odlaska u penziju;
- Povećanje finansijske discipline i obuhvata penzijskim sistemom. Ovo je najvažnija mjera. Pored osiguranja dugoročne ovisnosti provođenjem iste se omogućava i bolja adekvatnost penzija, mogućnost umanjenja opterećenja po osnovu doprinosa za PIO te vraćanje povjerenja u sistem penzijakog i invalidskog osiguranja;
- Uvođenje adekvatnih stopa doprinosa za tzv. beneficirani radni staž;
- Unapređenje jedinstvenog sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa omogućava bolji uvid, nadzor i kontrolu nad obveznicima uplate doprinosa kao i osnovu za veći stepen prikupljanja doprinosa;

Zaključak

Predloženim mjerama reforme penzijskog sistema u Federaciji Bosne i Hercegovine predviđeno je daljnje jačanje tzv. prvog penzijskog stuba koji se zasniva na načelu međugeneracijske solidarnosti kroz finansiranje po "pay-as-you-go" sistemu, sa posebnim akcentom na daljnjoj parametarskoj reformi.

Pored prvog penzionog stuba, uveo bi se i tzv. drugi penzioni stub – dobrovoljnipenzioni stub koji će se takođe zasnivati na individualnoj kapitaliziranoj štednji, ali kao dodatak na prvi (PAYG) stub.

- **BH DIJASPORA I ODRŽIVI POVRATAK**

BH dijaspora – potencijal za razvoj

Osnovna obilježja BH dijaspore su da je: brojna, mlada, integrirana unovim životnim i radnim sredinama, sačinjena od velikog broja visokoobrazovanih ljudi i stručnjaka u raznim oblastima, značajan je BH resurs, spremna na saradnju sa domovinom, potencijal za razvoj BiH.

Brojnost i raspoređenost BH dijaspore

Prema podacima MIJPI, izvan BiH živi preko 1,350.000 bh građanadok je, prema podacima Svjetske banke taj broj još veći i iznosi 1,470.000, što je 37.7% od ukupne bh populacije. Bosna i Hercegovina je na drugom mjestu u svijetu prema broju dijaspore u odnosu na broj stanovnika. BH dijaspora je mlada dijaspora i čini je radnonajaktivniji dio stanovništva sa prosjekom starosti od 41,5 godina uzemljama EU, a 30 godina u SAD.

BH dijaspora je najmlađa evropska dijaspora na tlu SAD. Najveći broj živi u SAD, oko 350.000, u Australiji oko 50.000, u Njemačkoj oko 170.000, Austriji 132.000, Sloveniji oko 100.000, Švedskoj oko 70.000, Švicarskoj oko 55.000, Italiji oko 40.000, Holandiji oko 25.000, Danskoj 21.000, Norveškoj 15.500, Hrvatskoj oko 200.000, Srbiji 131.108, Crnoj Gori oko 13.500 itd.

Integriranost dijaspore i njen intelektualni, stručni i lobistički potencijal

BH građani u inozemstvu spadaju među najbolje integrirane strance u većini država u kojima žive. To dokazuje visok procenat zaposlenosti u odnosu na druge strance u tim državama, a u nekim je čak veći od procenta zaposlenosti domicilnog stanovništva (npr. u Austriji). Mnogi od njih su ugledni građani u svojim novim radnim i životnim sredinama i predstavljaju lobističku snagu koja može pomoći BiH u ostvarivanju njenih političkih ciljeva. BH dijaspora može imati veliku ulogu u procesu približavanja BiH EU. Mnoge države koriste svoju dijasporu u ostvarivanju takvih ciljeva.

BH dijasporu čini veliki broj visokoobrazovanih ljudi i stručnjaka u raznim oblastima. Također je veliki broj mladih koji su uključeni u proces visokog obrazovanja, tako da se intelektualni potencijal BH dijaspore stalno povećava. Kroz stalni ili privremeni povratak, prijenos znanja i na druge načine oni mogu

dati veliki doprinos razvojskih oblasti u BiH. Veoma je značajno istaknuti da postoji velika želja spremnost velikog broja tih ljudi da pomognu svojoj domovini. Ovdje je značajno potaknuti nadležne institucije da svaka u okviru svojih nadležnosti koristi taj potencijal dijaspori i uključuje ih u razvoj BiH.

Prema podacima Svjetske banke, Bosna i Hercegovina je drugazemlja u Evropi, a peta u svijetu po obimu novčanih doznaka u odnosu na BDP. Prema zvaničnim podacima CB BiH novčane doznake BH dijaspori zadnjih godina čine 13-20% BDP BiH. To je znatno više od ukupne strane pomoći BiH i direktnih stranih investicija u BiH. Pored pomoći stanovništvu, novčane doznake utiču na poboljšanje životnog standarda, smanjenje siromaštva, smanjenje vanjskotrgovinskog deficita BiH i poboljšanje platne stabilnosti zemlje.

Zahtjevi dijaspori prema institucijama BiH

Organizacije BH dijaspori kroz saradnju i neposredne kontakte predstavnicima BH institucija permanentno ističu zahtjeve koje smatraju ključnim pitanjima za potpunije ostvarivanje prava iseljeničke populacije u raznim oblastima. Zahtjevi iseljeničtva prema institucijama BiH odnose se na:

- uključivanje predstavnika BH dijaspori u institucije izvršne i zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini;
- osnivanje Ministarstva za dijasporu;
- izmjenu Zakona o državljanstvu i legalizacije dvojnog državljanstva bez uslovljavanja sa zaključivanjem bilateralnih sporazuma o dvojnog državljanstvu;
- kvalitetnije organizovanje nastave u dopunskim školama, i obavezno uključivanje nadležnih institucija Bosne i Hercegovine u organizaciju i rad dopunskih škola u inozemstvu;
- izmjenu Izbornog zakona BiH kojim bi se pojednostavio postupak registracije glasača, elektronsko glasanje koje bi omogućilo državljanima BiH u inozemstvu potpunije ostvarivanje biračkog prava i uključivanja predstavnika dijaspori u politički život Bosne i Hercegovine;
- otvaranje BH kulturno-informativnih centara u drugim državama;
- razvijanje saradnje organizacija dijaspori s nadležnim institucijama u Bosni i Hercegovini;

- davanje mogućnosti zapošljavanja stručnih i obrazovanih kadrova iz iseljeničtva u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH;
- izmjenu zakona iz oblasti socijalne politike, penzionog izdravstvenog osiguranja u cilju jedinstvenog rješavanja pitanja iz ovih oblasti na nivou države;
- bolje informisanje o društveno - ekonomskom stanju u BiH putem redovnog emitovanja državnog satelitskog programa i prilagođavanje ovog programa potrebama dijaspore.

Prioriteti djelovanja Stranke za BiH prema BH dijaspori

Stranka za BiH smatra da bi jedan od strateških ciljeva BiH moralo biti jačanje institucionalnih veza s dijasporom koja predstavlja nemjerljiv demografski, ekonomski i intelektualni potencijal BiH. U tom smislu, Stranka za BiH će i pored rada na rješavanju pitanja istaknutih zahtjevima iseljeničtva prema institucijama BiH, u svojim prioritetima učiniti:

- podstaći izradu i usvajanje stimulativnih mjera za povratak dijaspore i njeno aktivno uključivanje u društveni život BiH;
- ohrabrivati BH dijasporu da investira kapital u BiH;
- predložiti izmjene Izbornog zakona BiH na način da najmanje pet predstavnika BH dijaspore učestvuje u radu i odlučivanju Parlamentarne skupštine BiH;
- inicirati programe stalne ili povremene suradnje naučnih, kulturnih i prosvjetnih institucija s odgovarajućim predstavnicima BH dijaspore.

Održivi povratak

Stranka za BiH cijeni da je pitanje povratka izbjeglih i raseljenih osoba kao i očuvanje veze sa državljanima Bosne i Hercegovine u inozemstvu od izuzetno velike važnosti za reintegraciju društva i obnovu multikulturalnosti naše zemlje.

Stranka za BiH smatra da je neophodno osigurati sve elemente potrebne za hitan povratak desetina hiljada izbjeglih i raseljenih osoba koje su izrazile spremnost da se što prije vrate svojim kućama. Također, potrebno je omogućiti pretpostavke za održivi povratak kroz otvaranje novih radnih mjesta, samozapošljavanje svih onih koji su se već vratili svojim domovima ili koji će se vratiti.

Stranka za BiH će se zalagati za pojednostavljene procedure za investitore koji su spremni investirati u nova radna mjesta za povratnike.

Iznimno je važno da se interno raseljenim građanima naše zemlje koji su još uvijek smješteni u kolektivnim centrima omogući što prije obnova njihovih domova i obezbijede uslovi za njihov nesmetan povratak.

- ZAŠTITA VRIJEDNOSTI ODBRAMBENOG RATA

Stranka za BiH čvrsto stoji na stanovništvu da su branitelji BiH vodilipravednu i legitimnu borbu za opstanak države i biološki opstanaknaroda i da su moralno neprihvatljivi a povijesno pogrešni bilo kakvipokušaji njihovog “izjednačavanja” sa zločinačkim snagama agresije i genocida.

Stranka za BiH neće dozvoliti falsifikovanje povijesnih činjenica utvrđenih na međunarodnim sudskim instancama, niti će dozvoliti devalviranje vrijednosti i časnih ciljeva odbrambenog rata. Stranka za BiH će štiti čast, ugled i dostojanstvo bosanskohercegovačkih boraca.

Svim bosanskohercegovačkim borcima, a posebno ratnim vojnim invalidima i porodicama poginulih boraca i šehidskim porodicama, država mora osigurati i obezbijediti dostojne uslove života i odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, kao i prednosti prilikom zapošljavanja i upisa na škole i fakultete i to će i dalje ostati jedan od najvažnijih ciljeva Stranke za BiH.

Stranka za BiH će aktivno raditi na programima zapošljavanja ratnih vojnih invalida, prema njihovim stvarnim mogućnostima kroz stimulaciju privrednih subjekata, ubrzati konačno rješavanje stambenog zbrinjavanja ratnih vojnih invalida i boraca.

Stranka za BiH kroz ove programske ciljeve će se boriti protiv onih koji pokušavaju da falsifikuju istoriju i izjednače žrtvu i agresora navodno zarad bolje budućnosti i vratiti ugled i dostojanstvo boraca, šehida – poginulih boraca i njihovih porodica, koji su i najzaslužniji za opstanak Bosne i Hercegovine.

- **KULTURA U BiH – ŠARENICA NARODA i GRAĐANA U BiH**

Kultura u Bosni i Hercegovini, nije jednoznačan pojam, niti se može svoditi na kulturu pojedinih narodnosnih grupacija, odnosno nacija, pa niti kulturu konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini.

Kultura u Bosni i Hercegovini je čudesna šarenica, koju prepliću uticaji nacionalnih kultura Muslimana-Bošnjaka, Pravoslavaca-Srba, Katolika-Hrvata, ali jednako u toj šarenici participiraju građani države Bosne i Hercegovine, sa svojim navikama, proisteklim iz porijekla, običaja i obrazovanja.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu smatra da je kultura, odnosno kulture u Bosni i Hercegovini izrazita komparativna prednost ove države.

Razvoj pojedinih oblika kulture u Bosni i Hercegovini, potrebno je koncipirati logikom okomice, podrazumijevajući da je ratno dešavanje u periodu 1992. – 1995, osim genocida proizvelo i kulturocid u Bosni i Hercegovini.

Dalje razvojnice kultura u Bosni i Hercegovini moraju se kretati od kulture ponašanja, kulture svakodnevnog življenja i komuniciranja, što može biti, zasigurno i način prevazilaženja oštrih verbalnih nerazumljivosti među građanima koji govore istim jezikom i koriste tradicionalne obrasce sličnog kulturnog kompozita.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu se zalaže za polivalentni oblik kulturnih centara, gradova koji će emitirati kulturnu energiju.

Sarajevo kao glavni grad države Bosne i Hercegovine, ne može biti i ne treba biti ekskluzivni kulturni centar.

Ujednačen razvoj i ujednačeno materijalno ulaganje u pojedine bosanskohercegovačke gradove kao centre kulturne radijacije je temelj našeg promišljanja kulturnog razvoja države Bosne i Hercegovine.

Ovo, praktično znači da ne prihvatamo logiku da su Sarajevo, Banjaluka i Mostar centri kulturnog razvoja po "nacionalnom" principu.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu smatra da teatri, galerije, filmski centri, odnosno mjesta "redovne" kulturne produkcije moraju imati prednost nad oblicima i mjestima, takozvane "festivalске" kulture.

Bosni i Hercegovini trebaju festivali na kojima će bosanskohercegovački stvaraoci, djelima proizišlim iz redovne produkcije participirati u gami bogatog festivalskog programa i samjeravati svoje mogućnosti i snage u kontekstu najboljih svjetskih ostvarenja.

Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Historijski arhiv Bosne i Hercegovine, Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine, Historijski muzej Bosne i Hercegovine, ali i Narodno pozorište Sarajevo kao jedini operni i baletni teatar u Bosni i Hercegovini, te Sarajevska filharmonija ne smiju biti u poziciji koja označava logiku "preživjeti ili ne preživjeti". Ove institucije su za Stranku za Bosnu i Hercegovinu tapije na državnost Bosne i Hercegovine!

Kao što Bosna i Hercegovine ne smije biti uska niti za jednu naciju, tako ona mora biti dostatno široka, da se u kulturnom smislu odvija permanentna kulturna akcija u kojoj će najbolje proći i najbolje kotirati najtalentiraniji stvaraoci, čija djela će biti verificirana po najvišim standardima europske civilizacije i kriterijima najvišeg stepena kritičke prosudbe u svijetu.

Za Stranku za Bosnu i Hercegovinu, bosanskohercegovačka kultura je tradicijski građena okomica rasta i kulturnog zrenja svih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini, a ne prosti zbir nacionalnih kultura, koji može rezultirati bilo kakvim, pa niti kulturnim unitarizmom.